

Het onderzoek naar mondelinge interactie is relatief jong en bijzonder pluriform. Voor een deel is deze pluriformiteit te verklaren uit de geschiedenis van dit onderzoek. De afgelopen 30 jaar hebben uiteenlopende wetenschappelijke disciplines - zoals de sociologie, de antropologie, de psychologie en de taalwetenschap - het mondeling taalgebruik tot hun onderzoeksobject gemaakt, waarbij zij elkaar overigens ook sterk hebben beïnvloed. Voor een ander deel hangt die pluriformiteit ook samen met de aard van het onderzoeksobject. Wie verbale communicatieprocessen onderzoekt kan dat niet doen zonder met het principieel sociale karakter van die communicatieprocessen rekening te houden. Daarmee betreft de onderzoeker domeinen van taalgebruik en sociale interactie die traditioneel het terrein waren van uiteenlopende menswetenschappen, zoals de taalwetenschap en de sociale- en gedragswetenschappen. Ook de artikelen van de stroom mondelinge interactie in dit deel van de bundel vormen een nogal pluriforme verzameling. Wie deze pluriformiteit echter in ogenschouw neemt, moet tot de conclusie komen dat zij ook andere oorzaken heeft naast de twee zojuist genoemde.

In de eerste plaats wordt deze pluriformiteit bepaald door de aanwezigheid, tusschen van een aantal empirische studies, van de bijdrage van Mazeland & Ensink die een meer programmatische, theoretische kritiek formuleren op het - ook binnen de taalbeheersing zeer courante - communicatiemodel van 'zender' en 'ontvanger'. De overige artikelen doen meestal verslag van specifieke vormen van toegepast onderzoek. Voor een deel betreft dit studies die een basis proberen te leggen voor interventie in het communicatieproces door middel van advisering. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Andrew en De Jong naar mondelinge voordrachten. Voor een ander deel gaat het om onderzoek waarin de studie van de mondelinge interactieprocessen een middel is om andere verschijnselen te onderzoeken. Voorbeelden hiervan vormen de studies van Blankstijn et al. en van Haijken naar de interactie van kinderen met psychische stoornissen.

Bovendien wordt het pluriforme karakter van de huidige verzameling bepaald door drie bijdragen die elk op zich een specifieke onderzoekstraditie vertegenwoordigen. Het onderzoek van Tate & Meeuwesen vormt deel van het meer sociaal-psychologisch georiënteerde sociaal-wetenschappelijk onderzoek naar sociale interactie waarin een methodologie waarin data geanalyseerd worden met behulp van van categorieënssystemen een belangrijke rol speelt. In de vorige VIOT bundel werd deze traditie vertegenwoordigd door bijvoorbeeld Kapteyn et al. (1994) en Timan & Redeker (1994). De studie van Cuvelier gebruikt Brown & Levinson's beleefdheidstheorie (1978) voor een vergelijkende, interculturele studie over de rol van beleefdheid in diverse taalgemeenschappen en zou in zekere zin als een vervolg op het onderzoek van Van der Wijst (1994) in diezelfde VIOT bundel gezien kunnen worden. De bijdrage van Huisman ten slotte, is sterk geïnspireerd op de conversatie-analytische onderzoekstraditie; deze

werd in de laatste VIOT bundel onder meer vertegenwoordigd door Houkoop & Weijts (1994), Mazeland (1994) en Padmos (1994).

Ondanks deze plaatsbepaling binnen bepaalde onderzoekstradities moet ook worden opgemerkt dat de bijdragen aan dit deel van de bundel geen slaafse methodische reproducties van eerder onderzoek presenteren. Zo besteden Tates & Meeuwesen expliciet aandacht aan de combinatie van kwalitatieve en kwantitatieve methoden, waarmee ze een belangrijke poging ondernemen vaak sterk uiteenlopende methodologische oriëntaties dichterbij elkaar te brengen. En Huisman overstijgt de traditionele grenzen van de conversatie-analytische methode door een relatie te leggen tussen interactionele verschijnselen en organisatiecultuur.

Onderzoekers die, zoals de auteurs in dit deel van de bundel, ervoor kiezen verschillende onderzoekstradities met elkaar in verband te brengen, bewandelen een lastige weg. In de eerste plaats hebben ze hun lezers veel uit te leggen omdat ze er immers niet vanuit kunnen gaan dat die lezers in alle door hen gecombineerde onderzoekstradities even goed thuis zijn. Maar wellicht nog belangrijker is dat ze in hun onderzoek concepten aan elkaar relateren die voortkomen uit verschillende epistemologische tradities, uiteenlopend van meer cognitieve-georiënteerd tot meer handelingsgericht, en van een primaire oriëntatie op het individu tot principieel sociaal en interactioneel. Dit alles impliceert dat in de hier besproken bijdragen niet alleen empirisch materiaal wordt geanalyseerd, maar ook heel wat methodologische noten worden gekraakt.

Het is niet eenvoudig de zojuist geconstateerde pluriformiteit op waarde te schatten, met name in institutionele zin. Het is verheugend in deze bundel onderzoek aan te treffen dat nog niet eerder in VIOT verband werd gepresenteerd, maar tegelijk is niet duidelijk hoe structureel deze vorm van onderzoek zal blijken te zijn. Wel is duidelijk dat een deel van dit onderzoek niet op taalbeheersingsinitiatief tot stand is gekomen terwijl het daarentegen enigszins verontrustend is te moeten constateren dat de conversatie-analytische artikelen in de vorige bundel, die juist wel binnen de taalbeheersing tot stand waren gekomen, nauwelijks een vervolg krijgen in de huidige verzameling (één conversatie-analytische bijdrage aan de stroom - die van Mazeland & Huiskes 1997 - is overigens in het tevens naar aanleiding van het VIOT-congres verschenen themanummer van Taalbeheersing gepubliceerd). Voor zover het de taalbeheersing in Vlaanderen en Nederland betreft moeten we constateren dat zij er nog niet in is geslaagd de institutionele voorwaarden te creëren die noodzakelijk zijn voor een continue ontwikkeling van het onderzoek naar mondelinge interactie.

Literatuur

- Brown, P. & Levinson, S.C., (1987). *Politeness. Some universals in language usage*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Houkoop, H. & Weijts, W., (1994). Descriptieve praktijken in gynaecologische consulten, in: A. Maes et al. (red.), 300-308.
- Kapteyn, M., Meeuwesen, L. & Bensing, J., (1994). Huisarts-kindcommunicatie. Vroeger anders dan nu?. In: A. Maes, P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.), *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications. (328-336).

- Maes, A., P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.) (1994). *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications.
- Mazeland, H. (1994). Descriptieve praktijken. Pragmatische analyse van categorisering. In: A. Maes, P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.), *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications., (267-279).

Mazeland, H. & Huiskes M., (1997). 'Maar' als sequentiële conjunctie. Het hernemend gebruik. *Taalbeheersing*, 3, 265-277

Padmos, H., (1994). Het terugkerende meningsverschil. De transformatie van toelichtingen. In: A. Maes, P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.), *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications. (309-315).

Timan, S. & Redeker, G., (1994). Sekseverschillen in onderhandelingsgesprekken. In: A. Maes, P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.), *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications. (349-357).

Van der Wijst, P., (1994). Sociale afstand en taalgedrag in onderhandelingsgesprekken. In: A. Maes, P. van Hauwermeiren & L. van Waes (red.), *Perspectieven in taalbeheersingsonderzoek. Lezingen van het zesde VIOT-taalbeheersingscongres gehouden op 15, 16 en 17 december 1993 aan de Provinciale Hogeschool voor Vertalers en Tolken in Gent*, Dordrecht: ICG publications. (337-348).